

De Lange Bleek en de Herbertus- bossen

Henk van der Gaag en Alfonso Gil Cantabrana

Op verzoek van de stichting Het Noordbrabants Landschap heeft de vogelwerkgroep van de KNNV afdeling Eindhoven in 2006 – 2008 de Lange Bleek op broedvogels geïnterviewd. Dit was nooit eerder gedaan. Het betreft een rustig, vrij onbekend natuurgebied ten zuiden van de Strabrechtse Heide met een opmerkelijke geschiedenis. Samen met de naastliggende Herbertusbossen hebben we 7 jaar besteed aan deze inventarisatie. Hierbij een samenvatting van het verrichte werk en de resultaten.

Het gebied

Het inventarisatiegebied ligt ten zuiden van de Somerenseweg, deels aan beide kanten van de Vlaamseweg. De zuidelijke grens is de camping RecreNova. Het bestaat uit de zuidelijke bosdelen van de Herbertusbossen en het gebied bekend als de Lange Bleek. Een klein stuk bos op 600 m ten zuidwesten, langs de Albertlaan hoort er ook bij. Alles bij elkaar 288 ha.

Eerder had de vogelwerkgroep van KNNV Eindhoven de broedvogels van de Herbertusbossen twee keer geïnterviewd (1992-1993 en 2003-2004). Omdat de het deel van de Herbertusbossen ten zuiden van de Somerenseweg nooit eerder op broedvogels was geïnterviewd, betrokken we dat stuk bij de inventarisatie.

De Lange Bleek dankt zijn naam aan een ven met die naam, dat ten zuiden van het huidige bosgebied lag. Rond 1850 bestond het gebied uit woeste grond. In kaart 1 is te zien hoe het terrein voordat de mens het veranderde. Het kasteel van Heeze en de rechte Boschlaan tot de Somerenseweg, toen bekend als Grindweg, zijn goed herkenbaar. Het nu nog bestaande Witven en Bultven ook, al zijn de namen niet op de kaart weergegeven. Omstreeks 1900 was een deel van de Lange Bleek aangeplant met ongeveer 125 ha naalddhout. In kaart 2 is te zien hoe heide en vennen plaats hebben gemaakt voor bos. Er is een weg gekarteerd, waar nu de Vlaamseweg ligt. Het ven de Lange Bleek is samen met waterpartijen, zoals het Grote Peelven, kort na 1900 drooggemaakt voor de landbouw.

In de loop der jaren en vooral vóór de oorlog, is het landschap verder omgevormd tot bos, akkers en weilanden. Het Bultven en drie stukken heide (32 ha) overleefden deze ontwikkelingen.

Het Brabants Landschap kocht de Herbertusbossen in 1973 van de familie van Tuyll van Serooskerken, bewoners en eigenaren van het kasteel van Heeze. In 1981 werd de Lange Bleek van Philips Grondbedrijf gekocht. Vóór Philips was de familie Elias, uit Waalre, eigenaar tot 1964. Deze familie had een landhuis in het oostelijk deel van de Lange Bleek. In de oorlog vluchtte deze familie voor de Duitsers naar Amerika.

In hun villa hielden de Duitsers kwartier tijdens de oorlog. Het verzet stak het landhuis in brand aan het eind van de oorlog. De fundering is nog terug te vinden in het veld.

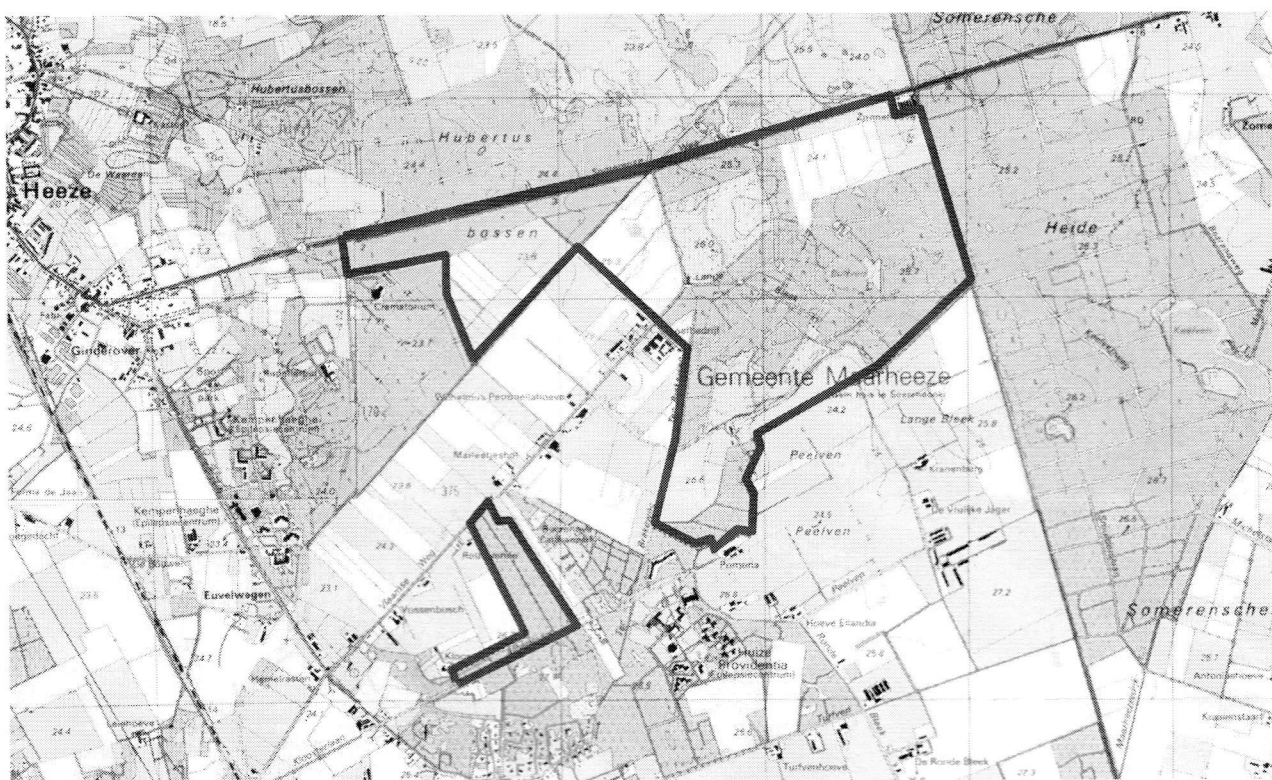
Waarom Phillips deze gronden aankocht is niet bekend. Feit is dat ze (productie)hout aanplantten. Voor de verwijdering van de lage begroeiing gebruikte Phillips chemicaliën. Het natuurbeheer was toen kennelijk anders dan heden; alles was gericht op de (plezier)jacht en op "waardeloze" gronden om zetten in productieve landbouwgronden. Langs de Vlaamseweg staat sinds 1990 een gedenksteen voor drie Nederlandse soldaten, die daar gesneuveld zijn in de Tweede Wereldoorlog.

▲ Kaart 1. Topografische kaart van het gebied omstreeks 1850 [Atlas 1838 – 1857]

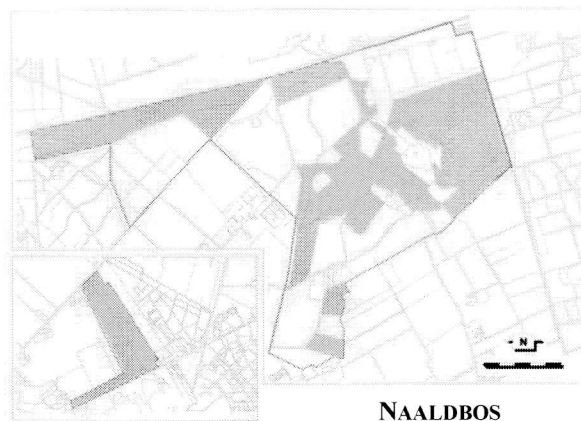
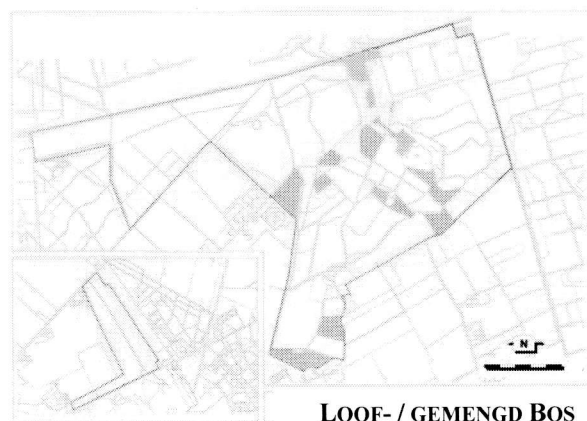
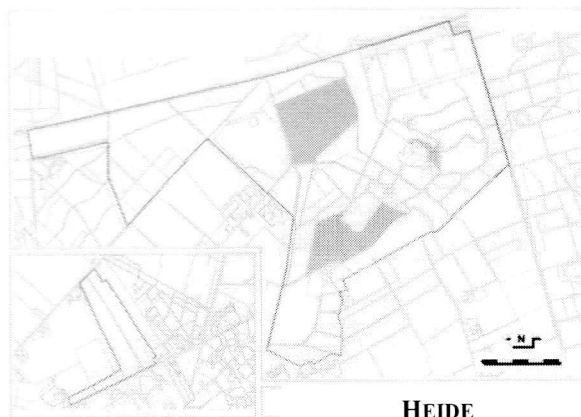
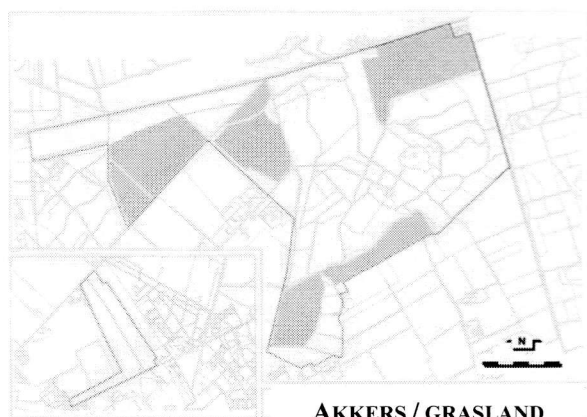
▲ Kaart 2. Topografische kaart van het gebied omstreeks 1900 [Atlas 1892 – 1914]

▲ Kaart 3. Topografische kaart van het gebied omstreeks 1994 [Grote Provincie Atlas, 2^e editie 1998]

Het gebied zoals we het nu kennen is weergegeven in kaart 3. Daarin zijn de grenzen van het inventarisatiegebied ook weergegeven. Kaart 4 geeft een distributie weer van de vegetatie. Deze kaart en de tabellen 1, 2 en 3 zijn afgeleid van de door het Brabants Landschap aangeleverde

gegevens. Tabellen 1, 2 en 3 geven respectievelijk een samenvatting weer van de soorten terrein, de meest voorkomende boomsoorten en de ouderdom van de bossen. Ruim 90% van de bosdelen zijn ouder dan 50 jaar.

▲ Kaart 4. Beplanting (afgeleid van overzicht van het Brabants Landschap) omstreeks 2005

Meer dan de helft van de oppervlakte is bos, voornamelijk naaldbos. Ruim een kwart van het inventarisatiegebied bestaat uit open landschap, voornamelijk grasland. Slechts 12% is nog oorspronkelijk landschap: heide en ven. In het bos zijn nog rabatten terug te vinden, die ten tijde van de ontginning voor het droogmaken van het gebied zorgden. In het zuidelijk deel ligt een diepe, brede watergang die het gedraineerde water afvoerde.

Het Bultven heeft Het Brabants Landschap in 2006 geheel laten schoonmaken. De heidegebieden in het noorden (18 ha) en zuiden (13 ha) worden sinds 1995 door Schotse Hooglanders begraaasd. Dat zorgt voor een open gebied en

voor gevarieerdere vegetatie. Het heidestuk langs het Bultven is omstreeks 2006 geplagd. Het Brabants Landschap probeert de akkers en graslanden aantrekkelijk te maken voor weidevogels. Deze open percelen worden hiertoe sinds enkele jaren rustig bemest. Er zijn poelen gegraven in het noordoostelijk grote perceel. In het bos zijn eikenbomen gezaaid bij de oudste bospercelen ter bevordering van de ondergroei.

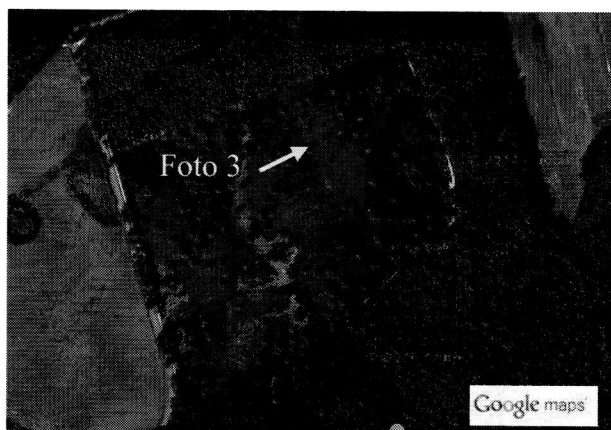
Ten zuiden van de Lange Bleek dreigt een bouwontwikkeling de rust van de natuur te verstoren. Op het terrein van Providentia zijn 300 à 400 woningen gepland. Het Brabants Landschap verzet zich tegen deze ontwikkeling.

Soort terrein	Oppervlakte		
	in ha	in % van het totaal	
Gebouw & erf	1,53	0,53%	0,53%
Akker verpacht	4,10	1,42%	
Grasland eigen	60,05	20,85%	28,74%
Grasland verpacht	18,64	6,47%	
Heide	31,23	10,84%	11,17%
Natte Heide	0,95	0,33%	
Naaldbos	136,40	47,36%	57,31%
Loofbos	14,55	5,05%	
Gemengd bos	14,10	4,90%	
Houtwal	2,28	0,79%	1,19%
Struweel	1,15	0,40%	
Water	3,03	1,05%	1,05%
Totaal	288,01	100%	100%

▲ Tabel 1. Overzicht van terreinsoorten

▲ Foto 1. Schotse Hooglanders

▲ Foto 2. en 3. Het noordelijke heide wordt door twee Schotse Hooglanders begraaasd

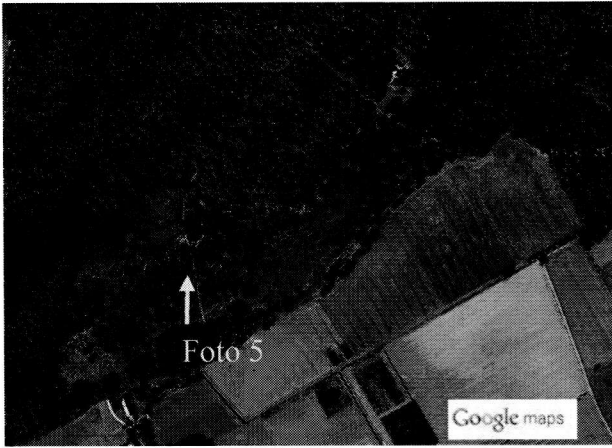
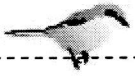
Boomsoort	Oppervlakte		
	in ha	in %	
Grove Den	57,8	115,6	68,7%
Japane Larix	32,8		
Douglas Spar	18,3		
Fijnspar	6,0		
Omorikspar	0,2		
Oostenrijkse Deen	0,5	23,1	13,7%
Beuk	1,9		
Inlandse Eik	7,4		
Amerikaanse Eik	4,8		
Japane Eik	4,9		
Berk	2,7		
Zwarte Els	0,3		
Overig loofbos	1,1	29,6	17,6%
Onbekend	29,6		

▲ Tabel 2. Overzicht van de boomsoorten

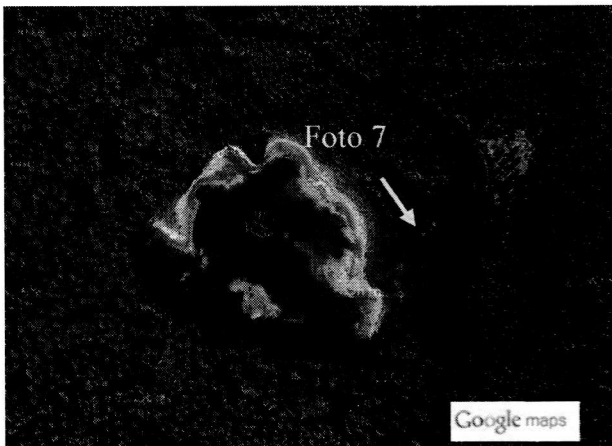
Aanplantjaar	Gemiddeld leeftijd (jaar)	Oppervlakte (ha)
1887 - 1892	117	12
1917 - 1939	79	17
1941 - 1945	64	19
1947 - 1952	58	47
1957 - 1959	49	56
1960 - 1978	38	7
1986 - 2004	12	6

▲ Tabel 3. Overzicht van bosouderdom in 2007

▲ Foto 4. en 5. De zuidelijke heide wordt ook door twee Schotse Hooglanders begraasd

▲ Foto 6. en 7. Bultven (ooit bekend als Eliasven)

▲ Foto 8. Bultven.

▲ Foto 9. Vennen en heide zijn vervangen door aangeplant bos, voornamelijk naaldbos

▲ Foto 10. Bos langs de zuidelijke heide

▲ Foto 11. Weiland in het zuidelijke deel

▲ Foto 12. Phegeavlinder

▲ Foto 13. Grote parasolzwam

Meer informatie over het gebied: <http://www.brabantslandschap.nl/natuurgebieden/oost/herbertusbossen...>

Veldwerk

De Lange Bleek was nooit eerder op (broed)vogels geïnventariseerd. Het Brabants Landschap verzocht de vogelwerkgroep van KNNV Eindhoven een nulmeting uit te voeren. We besloten een Broedvogel Monitoring Project (BMP) conform SOVON [Van Dijk 2004] uit te voeren.

Na een paar verkenningsbezoeken verdeelden we het gebied in drie fases (jaren); elke fase in twee deelgebieden. Elk deelgebied moest te inventariseren zijn in ongeveer 3 uur. We stippelden routes uit aan de hand van de terreintypes. Deze routes liepen we telkens vanaf een ander startpunt of in de andere richting.

Er zijn 53 ochtendbezoeken afgelegd. In elk deelgebied waren we ongeveer om de week in het veld in de periode maart tot en met juni. Daarnaast deden we ook 10 bezoeken in de avonduren. In januari, februari en juli legden we nog eens 10 extra dagbezoeken af, om vroeg- en laatbroedende soorten te inventariseren. Het veldwerk werd door 20 waarnemers. Bijzonder van deze inventarisatie was de deelname van bijna de voltallige

vogelwerkgroep van de KNNV Eindhoven. De insteek was zoveel mogelijk participatie te bereiken, zodat de minder ervaren vogelaars zouden leren van de meer ervaren deelnemers.

Het weer gedurende de drie jaar van de inventarisatie was niet bijzonder extreem. De winter van 2006 was kouder dan normaal. De winters van 2007 en 2008 warmer. Vooral 2008 had een tamelijk warmere eerste helft. De maanden januari en juni van 2006 en april 2007 waren extreem droog. Opmerkelijk was het stormweer van de winter 2006/2007. Veel bomen vielen toen om, waardoor het gebied een aantal weken minder toegankelijk was.

In het veld noteerden we de waarnemingen conform BMP op *veldkaarten*. We noteerden alle waarnemingen, ook van vogels die zeker niet broeden in de biotoop, bijvoorbeeld patrouillerende kolonievogels. Aan het eind van het bezoek controleerden de bezoekers de kaarten en stuurden ze door voor de verwerking. We controleerden deze kaarten weer op fouten, leesbaarheid en "rare dingen".

▲ Foto 14. Vossensporen

▲ Foto 15. Dassenburcht of vossenhol?

Verwerking

De eerste stap was *soortkaarten* maken op basis van de *veldkaarten*. Van de ruim 7.300 waarnemingen bleken 200 niet interessant voor BMP te zijn. Van de relevante waarnemingen, waren er ruim 686 ongeldig conform de methodiek van BMP. Een totaal van 6.451 waarnemingen was dus geldig.

In de *soortkaarten* en aan de hand van de minimaal benodigde geldige waarnemingen, de datumgrenzen en de fusieafstanden, clusterden we waarnemingen tot het minimale aantal territoria. Door het knippen van het inventarisatiegebied in deelgebieden, liepen we het risico te veel territoria langs de grens tussen deelgebieden vast te stellen. Waarnemingen van eenzelfde territorium langs de grens werden door verschillende teams gerapporteerd. Bij de verwerking minimaliseerden we deze doublures.

Ook keken we of overblijvende waarnemingen vanuit verschillende deelgebieden nog territoria op konden leveren, rekening houdend met de fusieafstand en dat de tijdstippen niet te dicht bij elkaar vielen. Deze acties leverden een

minimalisering op van 90 territoria minder dan als we het niet hadden gedaan. Dat is bijna 10% van het totale aantal territoria.

Bij heel mobiele soorten, zoals bijvoorbeeld de Koekoek, was vaak eenzelfde vogel verschillende keren genoteerd in verschillende punten van de route. Door heel kritisch te kijken naar de genoteerde waarnemingen, hebben we getracht een overschatting te voorkomen. Observatie van het gedrag van de vogels en frequente bezoeken hielpen bij deze moeilijke afwegingen. Je kan er echter van uit gaan dat er bij deze wat subjectieve interpretaties een zekere afwijking ontstaat.

We brachten elk jaar een deelrapport uit en in 2009 een eindrapport. Het bestond uit een omschrijving van het gebied, het veldwerk, de verwerking en de resultaten. Verder ook de conclusies en een omschrijving per soort, de bijhorende territoriakaarten en een fotorapportage. Dit artikel is er een samenvatting van.

Foto: Alfonso Gil

▲ Foto 16. Bultven

Resultaten

In totaal stelden we 93 soorten vast. Daarvan is er bij 65 soorten minimaal één broedterritorium vastgesteld. In de 288 ha stelden we 1.210 territoria vast (4,2 territoria per ha). In tabel 4 is een overzicht weergegeven van de territoria per soort.

De top-10 in aantal territoria wordt beheerst door de bosvogels. De koploper was de **Vink**, gevolgd door de Goudhaan en de **Roodborst**. In tabel 5 is de top-10 weergegeven. Deze 10 soorten waren goed voor 745 territoria. Met andere woorden: 15% van de soorten leverden

ruim 60% van de territoria op. En 65% als men alleen de bosvogels beschouwt.

In tabel 6 is een overzicht weergegeven van soorten van de Rode Lijst 2004, die we waarnamen in de Lange Bleek. Sommige van deze soorten leverden broedterritoria op. Opmerkelijk lijkt ons het aantal territoria van de **Matkop**. We kunnen niet alle 65 territoriakaarten laten zien in dit artikel. Ter illustratie hebben we er enkele uit het rapport geselecteerd en weergegeven op kaart 5.

De meeste territoria stelden we vast in de bossen (168 ha). Van de 65 soorten waren er 41 typische bossoorten. Het bosgebied concentreerde het meeste leven: 1.085 van de 1.210 territoria. Open gebieden zoals heide, water en grasland (bij elkaar 120 ha) telden 24 soorten, en slechts 125 territoria.

De roofvogels waren overwegend goed vertegenwoordigd in het oosten van het gebied. In totaal één territorium van de **Havik**, één van de **Wespendief** en vijf van de **Buizerd**. De Havik had zijn nestgebouwd in het oudste deel van het bos. De Buizerd was met vijf territoria goed aanwezig. Vooral bij het nest langs een bosrand was leuk te zien hoe de takkelingen zonnebadend nabij het nest wachtten op hun portie voer.

De Torenvalk zagen we vaak (17 waarnemingen). Hetzelfde geldt voor de **Boomvalk** (10 waarnemingen). Helaas onvoldoende geldige waarnemingen voor het vaststellen van territoria. De **Sperwer** namen we 3 keer waar, echter te ver uit elkaar om een territorium vast te stellen.

Met de snippen viel het tegen. Bij de verkenningbezoeken zagen we de **Houtsnip** meerdere keren. Toch konden we maar één territorium vaststellen. De **Watersnip** is zes keer waargenomen, vooral bij de poelen die het Brabants Landschap in het noordoostelijke grasland had gegraven. Maar helaas ook onvoldoende geldige waarnemingen voor het vaststellen van territoria.

De **Bosuil** brachten we in kaart door simultane telling. Dat leverde 6 territoria op. De **Steenuil** beschikt over zeer geschikte biotopen. Toch geen steenuil waargenomen. Ook de **Ransuil** was niet aanwezig. Er zijn zeker geschikte biotopen voor deze twee uilensoorten, maar toch geen waarneming gedaan.

De vastgestelde vijf territoria van de **Nachtzwaluw** zijn later, in het *Jaar van de Nachtzwaluw*, nog eens vastgesteld en gerapporteerd. De beheermaatregelen gericht op het openhouden van de heide zijn gunstig voor deze soort, aangezien alle territoria gebonden lijken te zijn aan deze biotoop.

Soort	Totaal
Grauwe Gans	3
Canadese Gans	3
Nijlgans	3
Wilde Eend	6
Wespendief	1
Havik	1
Buizerd	5
Patrijs	1
Kwartel	2
Kievit	5
Houtsnip	1
Wulp	2
Holenduif	7
Houtduif	31
Turkse Tortel	1
Koekoek	1
Kerkuil	1
Bosuil	6
Nachtzwaluw	5
Groene Specht	3
Zwarte Specht	4
Grote Bonte Specht	21

Soort	Totaal
Kleine Bonte Specht	4
Boomleeuwerik	3
Veldleeuwerik	1
Boerenzwaluw	5
Boompieper	38
Graspieper	2
Witte Kwikstaart	5
Winterkoning	76
Heggenmus	11
Roodborst	103
Gekraagde Roodstaart	11
Roodborsttapuit	13
Merel	59
Zanglijster	27
Grote Lijster	7
Bosrietzanger	1
Spotvogel	1
Grasmus	5
Tuinfluit	8
Zwartkop	43
Tjiftjaf	30
Fitis	39

Soort	Totaal
Goudhaan	118
Gr. Vliegenvanger	1
Bonte Vliegenvanger	3
Staartmees	9
Matkop	17
Kuifmees	32
Zwarte Mees	38
Pimpelmees	53
Koolmees	74
Boomklever	8
Boomkruiper	38
Gaai	9
Ekster	1
Kauw	1
Zwarte Kraai	21
Spreeuw	14
Vink	142
Groenling	7
Putter	1
Kneu	5
Geelgors	13
Aantal territoria	1.210

▲ Tabel 4. Territoria per vogelsoort (65 soorten met territoria)

We namen minder **Boerenzwaluwen** waar dan verwacht: maar 11 waarnemingen die resulteerden in vijf territoria. De Huiszwaluw maar drie keer. Hoewel er in of vlakbij het gebied voldoende nestgelegenheid is, bleek het gebied niet aantrekkelijk genoeg te zijn voor deze soorten. Er zijn overigens geen nesten gezocht bij de boerderijen en andere gebouwen.

De **Veldleeuwerik** viel ook tegen. Door de rekenmethodiek van BMP, moesten we twee geldige waarneming hebben in drie van de zes deelgebieden om een territorium vast te

stellen. Als we maar 9 in plaats van 10 ochtendbezoeken hadden afgelegd, dan hadden we vier in plaats van één territorium kunnen vaststellen. Deze en de drie territoria van de **Boomleeuwerik** lagen allemaal in heidegebied.

Fitis (39 territoria) en **Tjiftjaf** (30 territoria) lijken veel op elkaar. Toch hebben ze een andere voorkeur bij hun territoriumkeuze: de Tjiftjaf is in de bossen te vinden, vooral loof- en gemengd bos. De Fitis heeft liever open landschap.

Plaats	Soort	Totaal
1	Vink	142
2	Goudhaan	118
3	Roodborst	103
4	Winterkoning	76
5	Koolmees	74
6	Merel	59
7	Pimpelmees	53
8	Zwartkop	43
9	Fitis	39
10	Zwarte Mees	38

▲ Tabel 5. Top-10

Op Rode Lijst 2004	Categorie	Waarnemingen	Territoria
Patrijs	kwetsbaar	1	1
Koekoek	kwetsbaar	16	1
Kerkuil	kwetsbaar	1	1
Nachtzwaluw	kwetsbaar	21	5
Groene Specht	kwetsbaar	8	3
Boomvalk	kwetsbaar	10	0
Zomertortel	kwetsbaar	1	0
Veldleeuwerik	gevoelig	5	1
Boerenzwaluw	gevoelig	16	5
Graspieper	gevoelig	28	2
Spotvogel	gevoelig	1	1
Gr.Vliegenvanger	gevoelig	2	1
Matkop	gevoelig	77	17
Kneu	gevoelig	9	5
Huiszwaluw	gevoelig	3	0
Kramsvogel	gevoelig	9	0
Huismus	gevoelig	1	0
Ringmus	gevoelig	3	0
Watersnip	bedreigd	6	0
Tapuit	bedreigd	3	0
Klapekster	ernstig bedreigd	1	0

Tabel 6. Territoria per vogelsoort ►

Bijna de helft van de territoria van de Fitis is in heidegebied te vinden. Iets meer dan de helft van de territoria van de Tjiftjaf in naaldbos, terwijl de oppervlakte van naaldbos 5 keer groter is dan de oppervlakte van loof- en gemengd bos. Deze territoriadiistributie volgt overigens nagenoeg hetzelfde patroon als dat van de Zwartkop (43 territoria).

De drie toppers **Vink**, **Goudhaan** en **Roodborst** waren erg talrijk. Ze leverden een kwart van de vastgestelde territoria op en ze waren zo'n beetje overal. Bij enkele soorten stelden we maar één territorium vast. Dat is te verwachten bij soorten met een groot territorium, zoals bijvoorbeeld de Havik. Bij andere soorten vragen we ons af waarom slechts één? Zoals de **Spotvogel**, **Putter**, **Turkse tortel**, **Grauwe vliegenvanger**, **Ekster**, **Kauw**, onder andere.

Is dit gebied onbekend voor deze soorten? Hebben we ze niet weten te vinden? Nestelgelegenheid is zeker aanwezig. Zou er te weinig voedsel beschikbaar zijn om vogels aan te trekken in de broedtijd? Prefereren de vogels andere gebieden boven de Lange Bleek? Of waren er juist te weinig vogels?

Wat ons een ideale plek voor vogels om te broeden kan lijken, blijkt niet zo te zijn. Daar kwamen we achter door alle territoria op elkaar te leggen in een kaart. Het bleek dat er bosdelen waren, die nagenoeg leeg van vogels waren. Dat was het geval van de strook bos ten zuiden van het noordoostelijk grasland. Een verklaring van dit feit gaat niet verder dan speculaties.

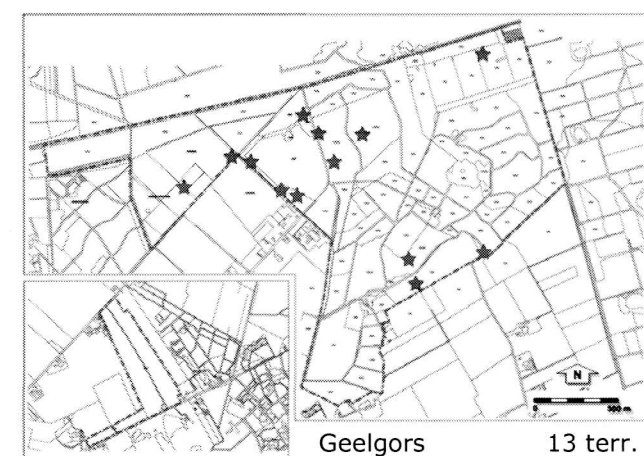
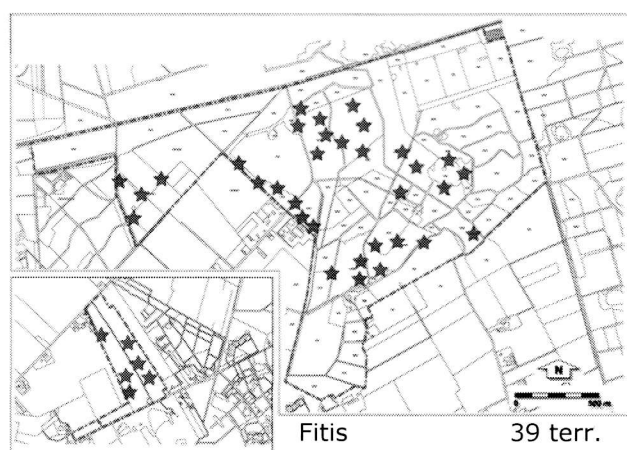
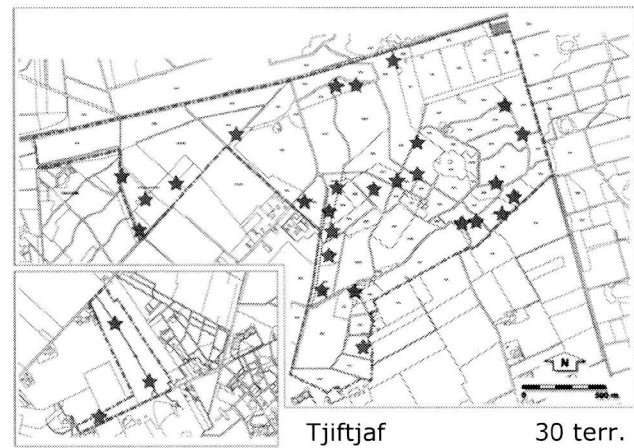
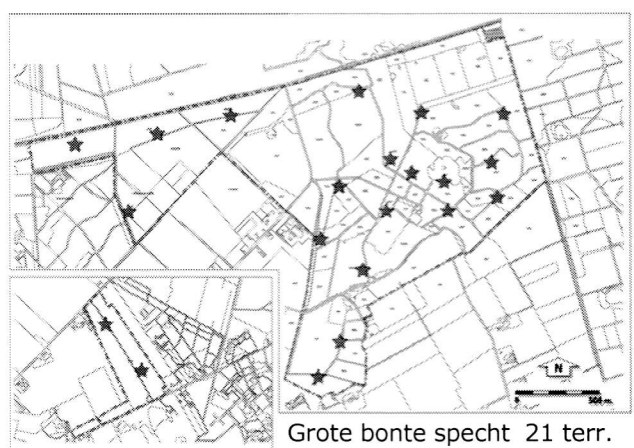
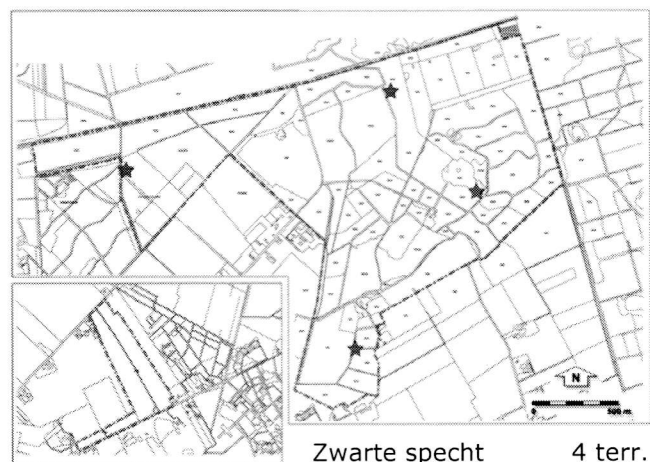
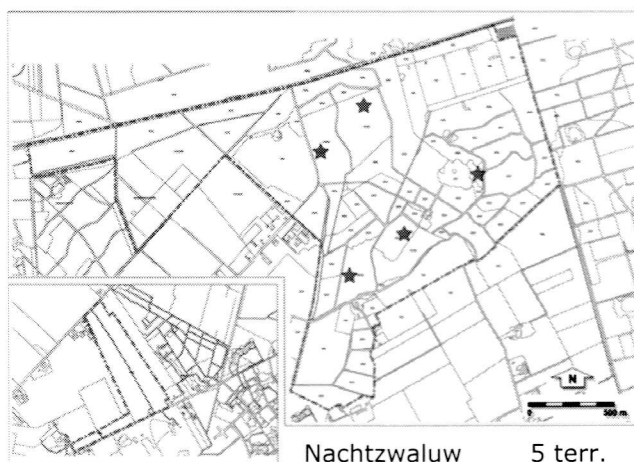
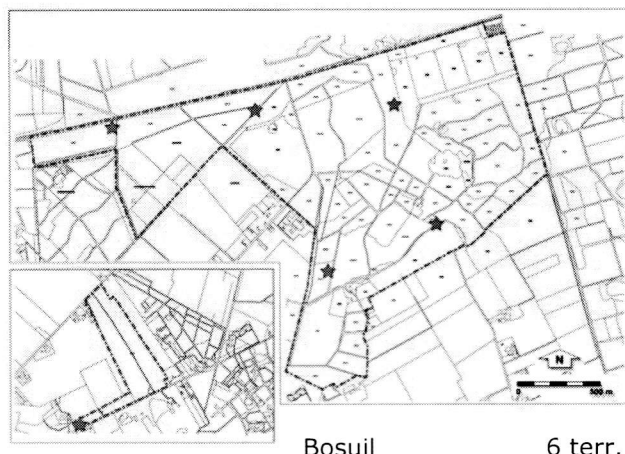
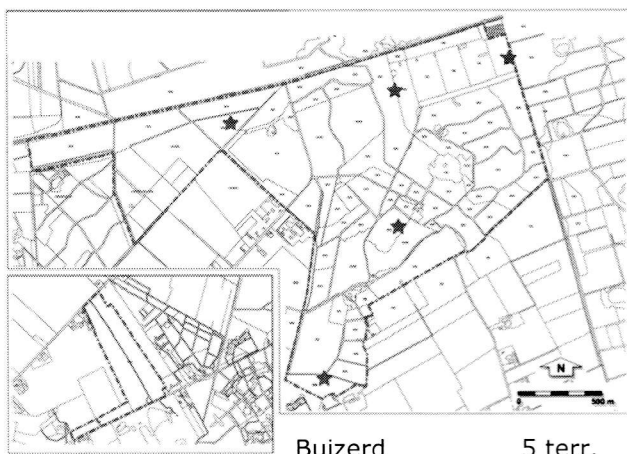
▲ Foto 17. Boomvalk

▲ Foto 18. Buizerd of Wespendif?

Boomvalk. *Herkenning:* middelgrote, sierlijke vlakmet lange, spitse vleugels en middellange, recht afgesneden staart. Pijlsnellen, wendbare vlucht en vermogen om vogels in vlucht te vangen...

Wespendif. *Herkenning:* iets groter met langere vleugels dan Buizerd, maar op afstand gemakkelijk hiermee te verwarren...

▲ Kaart 5. Selectie van enkele territoriakaarten

Herbertusbossen

Een vergelijking tussen deze inventarisatie en die van de oostelijke Herbertusbossen ligt voor de hand. Vooral de bosgebieden langs de Somerenseweg vormen een homogene biotoop met die van de Herbertusbossen. De westelijke bossen zijn samengesteld met oud loofbos en dat lijkt ons minder vergelijkbaar.

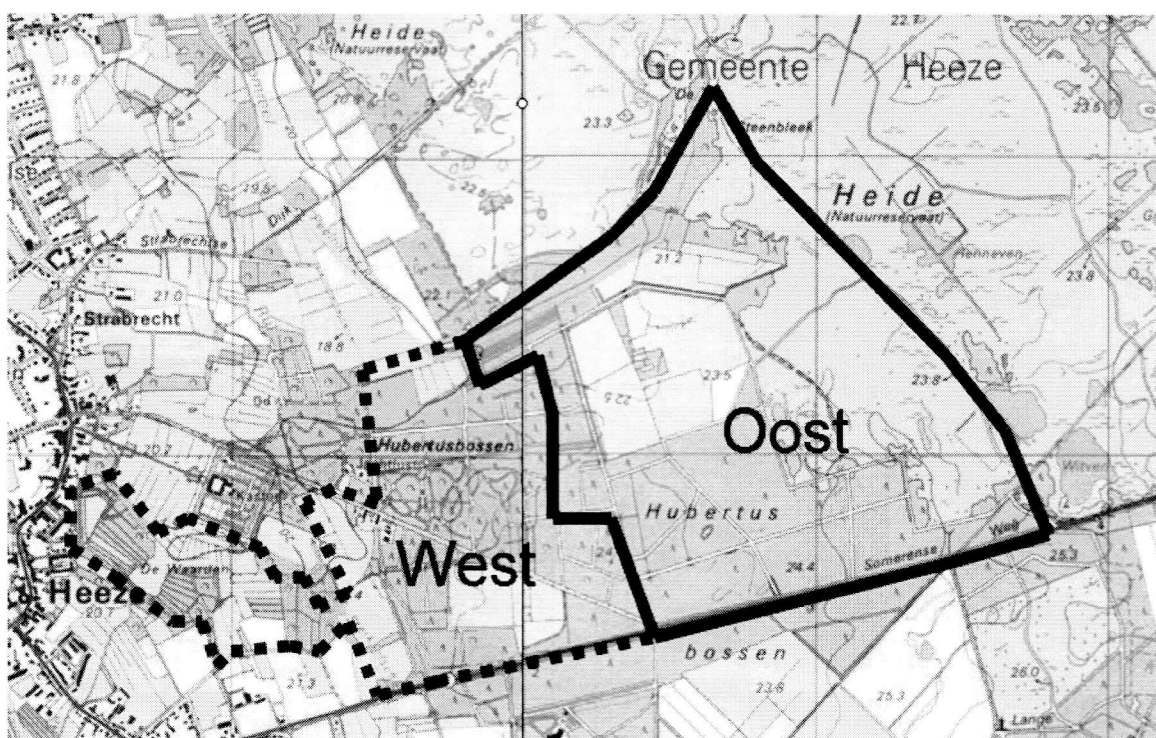
Een vergelijking tussen de Strabrechtse Heide en de heidegebiedjes in de Lange Bleek is ook denkbaar. De heidegebiedjes van de Lange Bleek zijn echter klein en wat geïsoleerd ten opzichte van de grote heidevelden ten noorden van de Somerenseweg. Deze vergelijking gaat dus minder goed op.

De vergelijking tussen resultaten van eerdere inventarisaties in de Herbertusbossen Oost en die in de Lange Bleek is in principe te doen.

waarnemingen. Dat zou de lagere territoria-aantallen in de Herbertusbossen kunnen verklaren.

Het is de vraag hoeveel territoria er meer in de Herbertusbossen zouden zijn bepaald wanneer we alle waarnemingen systematisch hadden genoteerd. Bij benadering kan men de eventuele afwijking schatten door te kijken hoeveel waarnemingen in de Lange Bleek genoteerd zijn, die anders zijn dan territorium- en nestindicerende waarnemingen of nestvondst.

83% van alle waarnemingen in de Lange Bleek zijn van de categorie territorium-nestindicerend of nestvondst. De resterende 17% (paar of volwassen individu in geschikt broedbiotoop) heeft een zekere rol gespeeld in de territoriabepaling van de Lange Bleek,

▲ Kaart 5. Herbertusbossen van het Brabants Landschap

Er moet echter rekening gehouden worden met twee cruciale verschillen tussen beide onderzoeken.

Deze onderzoeken volgden allemaal de BMP-methodiek. Echter bij de Herbertusbossen voerden we het veldwerk "onnauwkeuriger" dan bij de Lange Bleek. Daardoor kunnen er territoria gemist zijn, of juist teveel vastgesteld zijn.

De teams in het veld waren in de Herbertusbossen kleiner en het aantal bezoeken was lager. Er werd verder minder aandacht besteed aan de verschillende soorten waarnemingen: men noteerde bijna uitsluitend territorium- en nestindicerende waarnemingen of nestvondst, en besteedde minder aandacht aan de andere soorten

in tegenstelling tot de Herbertusbossen, waar deze waarnemingen niet consequent waren genoteerd.

Hoe bepalend deze 17% (5% paar, plus 12% volwassen in geschikt broedbiotoop) waarnemingen zijn, is ervan afhankelijk of het geldige waarnemingen betreft. Dat wordt bepaald door een aantal factoren zoals type waarneming, vogelsoort, tijdstip, enz.

Uit de tabel in bijlage 5 van de BMP-handleiding blijkt dat de waarneming paar in geschikt broedbiotoop bij 30% van de 257 vogelsoorten van de lijst geen geldige waarneming is. En bij volwassen in geschikt broedbiotoop is dat zelfs 59%. Deze getallen zijn groter als je alleen de groep bosvogels neemt.

De invloed van de gemiste waarnemingen in de Herbertusbossen is dan ook gevoelsmatig kleiner dan die 17% suggereert. Als men de bovengenoemde getallen combineert, zou er ongeveer 8% van de waarnemingen volwassen individu en paar in geschikt broedbiotoop ertoe doen. Een (groot) deel van deze waarnemingen is bij de clustering opgeslokt door andere geldige waarnemingen, waardoor maar een (klein) deel van de 17% leidt tot extra territoria.

Gesteld dat de vergelijking dan toch voldoende verantwoord is, dan blijkt dat:

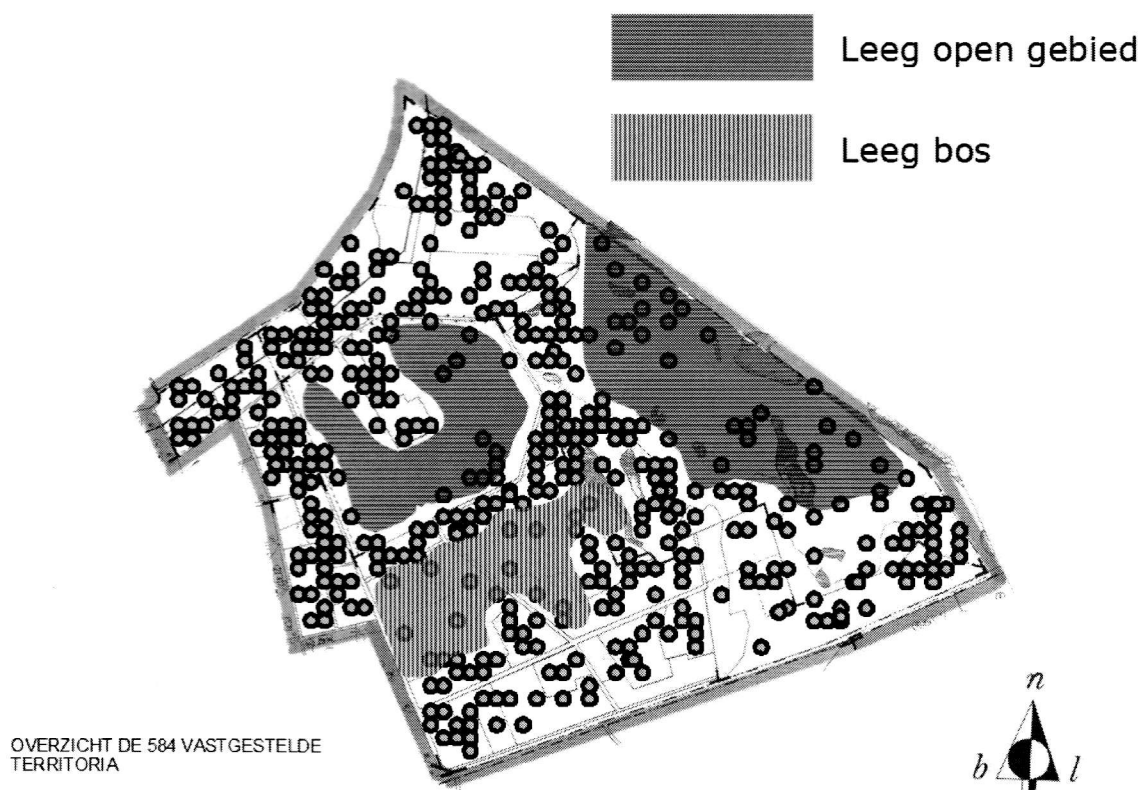
- De Lange Bleek vogelrijker is dan de Herbertusbossen;
- In de Lange Bleek bijna drie keer zoveel territoriadichtheid is vastgesteld bij de biotopen grasland en akker als in de Herbertusbossen;
- In de heidegebieden ongeveer twee keer zoveel;
- Bij bos en houtwal komen de getallen van beide inventarisaties met elkaar overeen.

Het viel ons ook op dat sommige soorten van de Lange Bleek helemaal niet in de Herbertusbossen voorkomen: **Buizerd**, **Heggenmus** en **Geelgors**.

Hierbij komt het tweede verschil om de hoek kijken. Bij de Lange Bleek hebben we gelopen in de percelen. In de Herbertusbossen alleen op de paden. Dat verklaart grotendeels de verschillen bij de open (grote) percelen met heide, grasland en akkers.

Lopen dwars door de percelen in de Lange Bleek gaf een realistischer beeld dan het uitsluitend langs de percelen lopen, zoals in de Herbertusbossen.

In kaart 6 (alle territoria) van deze laatste hebben vooral de akkers en heide grote lege ruimtes. Op een zekere afstand hoor en zie je geen vogels meer. De vogels waren er waarschijnlijk wel, maar we hebben ze niet goed genoeg gezocht!

▲ Kaart 6. Lage territoriadichtheid in Herbertusbossen Oost

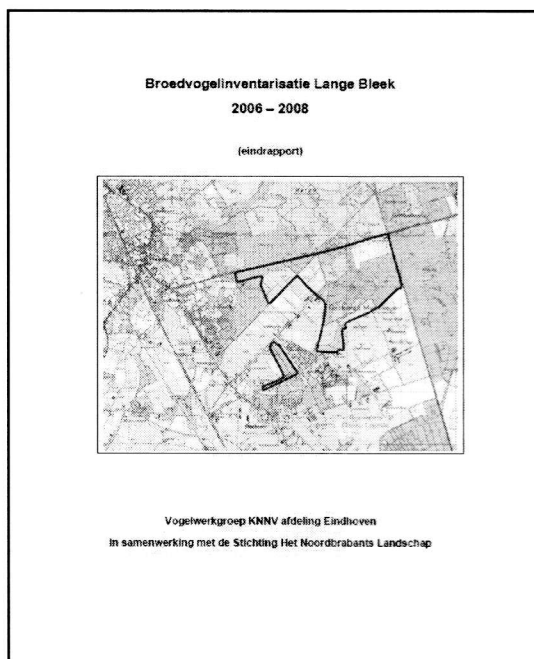
Evaluatie

Het eindrapport *Broedvogelinventarisatie Lange Bleek 2006 – 2008* had naar ons gevoel een te lange doorlooptijd. Het veldwerk was intensief, de verwerking best arbeidsintensief en het opstellen van de rapporten erg tijdrovend.

We zijn echter tevreden met het resultaat. Onze opdrachtgever Het Brabants Landschap was ook erg te spreken: "een indrukwekkend

rapport... schat aan informatie waardoor wij bij ons beheer beter met de vogels rekening kunnen houden".

Behalve voor dat doel, ondersteunt het rapport momenteel de bezwaren tegen de bouwplannen op het terrein van Providentia. Deze inventarisatie blijkt dus nuttig te zijn. En dat voelt goed.

Het systematisch en intensief inventariseren heeft zijn waarde bewezen. Het maakt de vergelijking met andere gebieden makkelijker en met het gebied zelf, als het Brabants Landschap latere inventarisaties uitvoert.

Toch vragen we ons sterk af of vergelijkbare resultaten met minder werk behaald kunnen worden. We streven in ieder geval naar een eenvoudigere opzet bij volgende inventarisaties. Er wordt gesproken over minder ochtendbezoeken, helemaal geen avondbezoeken en meer gerichtere veldbezoeken, zoals de zo succesvolle extra bezoeken in de winter en in de zomer.

In de Lange Bleek hebben we veel territoria vastgesteld. Er waren geen bijzondere soorten, geen rariteiten. Het gebied is eigenlijk onderdeel van een grotere eenheid. De bosgebieden hebben ongeveer dezelfde soorten en populaties als de Herbertusbossen. De kleinere biotopen (heide, water, akkers, enz) zouden wellicht meer aansluiting moeten hebben met andere soortgelijke gebieden, zoals de Strabrechtse Heide.

Deze nulmeting draagt bij aan het afstemmen van het beheer op de natuurwaarden. Het is niet duidelijk welke doelen voor dit gebied gesteld zijn. In ieder geval zal een tweede inventarisatie over enkele jaren moeten aantonen of het gebied zich ontwikkelt als een waardige uitloop van de Strabrechtse Heide. ■

Dankwoord: aan alle twintig veldbezoekers, in het bijzonder Monique voor de onmisbare hulp bij de coördinatie. Ook aan de rest van de vogelwerkgroep voor de aandacht en de lofwoorden toen de deelrapporten en het eindrapport werden gepresenteerd. Ten slotte ook aan het Noord-Brabants Landschap voor de getoonde waardering, in het bijzonder onze opdrachtgever Mari de Bijl.

Literatuur

Atlas	1838 – 1857	Grote Historische Atlas van Nederland, Deel 4, Zuid-Nederland, 1838-1857, Kaart 82-83, schaal 1:50.000
Atlas	1894 – 1914	Grote Historische Topografische Atlas van Noord-Brabant, 1894-1914, Kaart 709, schaal 1:25.000, verkend in 1898
Lars Svenson e.a.	2010	ANWB Vogelgids van Europa
ANWB en Vogelbescherming
J. Spronk	1981	Herbertusbossen - Lange Bleek, floristische inventarisatie
Plantenwerkgroep KNNV Eindhoven
J.H. Mooij	1992	Broedvogelinventarisatie Herbertusbossen (westelijk deel)
Vogelwerkgroep KNNV Eindhoven
J.H. Mooij	1993	Broedvogelinventarisatie Herbertusbossen (oostelijk deel)
Vogelwerkgroep KNNV Eindhoven
SOVON	2002	Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000
Naturalis / KNNV Uitgeverij
J.H. Mooij	2003	Broedvogelinventarisatie Herbertusbossen (westelijk deel)
Vogelwerkgroep KNNV Eindhoven
Henk van der Gaag en Alfonso Gil	2004	Broedvogelinventarisatie Herbertusbossen (oostelijk deel)
Vogelwerkgroep KNNV Eindhoven
Henk van der Gaag en Alfonso Gil	2006	Broedvogelinventarisatie 2006 Lange Bleek (noordelijk deel)
Vogelwerkgroep KNNV Eindhoven
Henk van der Gaag en Alfonso Gil	2007	Broedvogelinventarisatie 2007 Lange Bleek (oostelijk deel)
Vogelwerkgroep KNNV Eindhoven
A.J. van Dijk	2004	Handleiding Broedvogel Monitoring Project (broedvogel- Inventarisatie in proefvlakken).
SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
Beschikbaar via www.sovon.nl/pdf/Handleiding-BMP.pdf
J. van Kessel en P. van Hapen	2007	De Blauwe Klauwier 2007/2, "Herkenning van Wespenspiegels, een korte handleiding voor het veldwerk."
Vogelwerkgroep de Kempen
Henk van der Gaag en Alfonso Gil	2009	Broedvogelinventarisatie Lange Bleek
2006 – 2008 (eindrapport)
Vogelwerkgroep KNNV afdeling Eindhoven